

XX. reál- és humántudományi Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia (ETDK)

Kolozsvár, 2017. május 18–21.

Vallási mintázatok középiskolások körében

Szerző:

Rusu Szidónia

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Református Tanárképző Kar, alkalmazott teológia szak, mesterképzés, I. év

Témavezető:

dr. Péter István egyetemi adjunktus,

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Református Tanárképző Kar – Kolozsvár, Valláspedagógia szakirány

A vallásosság egy sokrétű, többdimenziós, illetve komplex kérdésnek számít a mai posztmodern világunkban. Mi a szerepe a vallásnak a társadalmunkban? Hogyan tud hatást gyakorolni a mindennapi életünkre? Hogyan és milyen mértékben határozza meg a fiatalok életét a szekuláris társadalom útvesztőiben? Mi az amiben hisznek, milyen intenzitással, valamint ez hogyan hat az értékrendszerükre? A fiatalabb generációnak milyen mértékben van szüksége a vallásos hitre, amikor az élet alapvető mérföldköveihez ér, esetleg megtorpan?

A posztmodern vallásosság kapcsán számos hasonló kérdés vetődhet fel bennünk., ugyanis az élet külső tényezőknek köszönhetően többféle szempontból bonyolultabbá vált.

Hazánkban ráadásul az is jelentős problémának számít, hogy a rendszerváltás után újjáéledő vallási igény hogyan helyezhető el egy kvázi értékvesztett, a modernitást a szekularizációval egy időben megismerő társadalomban (Sárik, 2016).

Dolgozatom célja bemutatni, rávilágítani az erdélyi magyar fiatalság vallásosságára, annak különféle dimenzióira és megnyilvánulási formáira. A dolgozatomat egy 2015-ben A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Szociológia Kara és a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány által végzett Karrierpanel kutatás másodelemzésére alapozom. A téma aktualitását semmi nem bizonyítja jobban, mint a fiatalok körében megjelenő spiritualitás-igény, vallási sokszínűség, valamint ennek mindenféle megnyilvánulása. Úgy a célcsoport, mint az erdélyiség, az egyházi történelmi gyökerek szempontjából fontos kérdéskört járunk végig, természetesen leíró jelleggel, az abszolút teljesség igénye nélkül.

A vallásosság téma- és kontextus közelivé tétele miatt jelentős megtekinteni ennek a modernizációba ágyazottságát, a fiatalok körében megjelenő nyilvánulási formáit, illetve az egyéni értékrenddel való együtt járását.

Vallásosság és a modernitás

A modernitás térhódításával a társadalom nem csupán gazdasági, hanem számos más szempontból is jelentősen átalakult, megváltozott szerkezeti sajátossága. A szociológia ezek közül a társadalom feladatok szerinti alegységekre tagolódását emeli ki. Ezek a területek, alegységek saját hatókör kialakítása, önállóság és ezeken belüli célok megvalósulására törekednek.(Tomka, 2001). A modern társadalom így egyre inkább a személytelen intézmények és aktorok viszonyrendszere, ahol az egyénnek, az életben maradás érdekében meg kell találnia

saját helyét, ki kell alakítania ehhez a megfelelő kapcsolati tőkét, valamint meg kell küzdenie az értékeinek az érvényesítéséért osztársadalmi, de közösségi szinteken is. A modern társadalom meghatározó jellemvonása tehát leginkább az egyéni individualizációban érhető tetten, mintegy a modernizáció egyén-szintű tükörképeként és megnyilvánulási formájaként (Christopher, 1984). A modernizáció és az individualizáció Kelet-Közép-Európában sajátos esetként jelenik meg. Számos kutatás bizonyítja azt, hogy a kommunizmus idején kvázi mesterségesen végrehajtott modernizáció társadalmilag káros hatásokat generált. Ez az értékrendek megbomlásához, társadalmi elbizonytalanodáshoz, és a hagyományos társadalmi, vallási kulturális értékek teljes pusztításához vezetett. Ez a mondhatni anómikus, patológikus társadalmi helyzet egy érték, valamint közösségihiányos állapotot teremtett. A negatív modernizációnak vagy más néven az üres individualizációnak a nyomait máig viseljük (Hankiss, 1998).

Ilyen kontextusban, ilyen társadalmi helyzetben a hagyományos értelemben vett vallási értékek fogalmi aligha állják meg a helyüket. Ebben a társadalomszervezeti összefüggésben a szociológiai értelmezésekben a vallás egy stabilizáló rendszermegőrző tényezőként jelenik meg, nem pedig mobilizáló, újító vagy éppen romboló tényezőként (Tomka, 2001). Samuel Huntington (1998) tanulmányában azt állítja, hogy a globalizáció korában a hagyományoknak és a világvallásokban kifejezett és rendszerbe foglalt értékeknek a regionálisan jelentkező eltérései képeznek rendező struktúrát. A marxista gondolkodók ezzel szemben természetesen nem értenek egyet a kulturális, illetve a regionális tényezők ilyen jellegű és mértékű hatásával. Arra a kérdésre, hogy az európaiságban közösen kialakult vallási gyökereknek és hagyománynak van-e valamilyen szerepe a szekularizált világban, az Európai Értékrend Vizsgálat (EVS) kerete a választ. A vizsgálat a vallási értékek és a kultúra tekintetében fontos tendenciákat dokumentál. Egyrészt a vallás intézményesülésének csökkenése figyelhető megritkul az egyháziasság, és jelentősen terjed a „maga módján” vallásosság. Ez a globalizáció folyamán különféleképpen megjelenik a hagyományok keveredése tekintetében. Egyrészt a különböző vallási elemek kombinációjában, valamint a fogalmak elmosódásában, jelentőségvesztésében (Tomka, 2001). Másrészt megváltozik a vallásosság stílusa, valamint a mikéntje. Az egyház intézményével szemben felértékelődik a közösség, a dogmákkal szemben a vallási élmény, tapasztalat. Ennek függvényében a közösségi formákhoz igazodó és erősen szabályozott vallásosság, a hit gyakorlása egyéni formáinak ad teret. Emellett természetesen egy újraintézményesülés is tetten érhető, valamint a kisközösségek, spirituális mozgalmak, új vallási közösségek, kiségyházak,

szelektáltak megjelenése. Ez a vallási mező differenciálódását és megélénkülését eredményezi, melyet egyik társadalomelméleti iskola egyenesen a szekularizációs elméletek megbukásának titulál (Földvári, 2004).

Tehát általánosan elmondható az, hogy a modernitásban a vallás másképpen illeszkedik a társadalomban, mint ahogyan a premodern időkben. A vallás alakváltozása így számos értelmezési és mérési problémát is okozhat. Számos vallásszociológiai kutatás ütközött ellenvetésekbe. Egyrészt az, hogy a vallásosság egyre terjedő tendenciát mutat csupán látszat, hiszen ennek mikro-társadalmi szinten kevés nyoma látható, másrészt a közvélemény ilyenszerű elmozdulása inkább egy divatkövető magatartásformának tudható be, mintsem érdemi változásnak (Tomka, 2001). Egy másik ellenvetés arra alapoz, hogy a szubjektív vallásos önjellemzés, valamint a vallásosság objektív mutatói között széles a szakadék. Ilyen esetekben a vallási megújulás köré kapcsolódó fogalomrendszert alkalmanként érdemes óvatosan kezelni, illetve akár újraértelmezni. A vallási értékek azzal, hogy újra bekerültek a kulturális kínálatba, egyidőben más értékekkel is versenyhelyzetbe kerültek.

Ennek függvényében Tomka Miklós (2001) a vallásosság öt dimenzióját véli felfedezni, illetve a továbbiakban ennek mentén kutatja az ehhez kapcsolódó folyamatokat, jelenségeket. A dimenziók a vallás objektív, valamint szubjektív vonatkozásait is figyelembe veszik, ezek a hit (1), rituálék gyakorlása, valamint a bennük való részvétel (2), a vallási, valamint egyházi ismeretek (3), vallási élmények (4), végül pedig a vallás által előírt bizonyos erkölcsi normák, szabályok (5). Az általam végzett és elemzett kutatásban ezen dimenziókat vettük figyelembe, és ennek mentén vizsgáltuk a középiskolások vallásossági tendenciáit.

A modernitásban revitalizálódott, újradefiniált vallási értékek hogyan ágyazódnak bele a fiatal generáció életébe? Mekkora jelentőséggel bírnak? A következő alfejezetben ezt fogjuk bővebben taglalni.

Vallásosság és értékrend

A vallásosság morális komponenseként maguk az értékek, az egyén értékrendje értelmezhető. Ennek megértéséhez szükségünk van magának a vallásosság kialakulásának megértéséhez az egyén személyiségfejlődésében. A vallásosság kialakulása a legfontosabb

kötődési és primér szocializációs szakaszhoz köthető, amely jelentős hatást gyakorol a vallásról és az Istenről alkotott képére. A kötődésméletek elsősorban az istenkép kérdése körül öltenek testet, amely szoros összefüggésben van az énkép, illetve a szülőképpel. (Szabó, 2006) A vallásosság által vagy ezzel egyidőben az ehhez szorosan kapcsolódó értékek is kialakulnak, valamint internalizálódnak. Ezek az egyéni értékszemléletek megszilárdulnak, állandósulnak, illetve a későbbiekben jelentősen meghatározzák az egyén személyiségét, értékkeretét is. (Ádám, 2015). Az értékrend és a vallásosság ilyen szempontból világos érintkezést mutat egymással, valamint minél érettebb egy egyén vallásossága, annál komplexebb az értékrendje és magasabb rendűnek tekinthető erkölcsiséget tudhat magáénak. (Sárik, 2016).

Thung (1985) szerint a vallásosságnak három alapvető összetevője van, a hitrendszer, az értelmezések és az értékek együtteseként határozható meg. Rokeach (1968) korábban ezt a kérdést valamennyire árnyaltabban fogalmazza meg, szerinte magának a hitrendszernek a részei az értékek és az ehhez kapcsolódó attitűdök. A vallásosság és az értékrend kapcsolatánál fontos tényezőként határozhatjuk meg a tudatosságot. Ennek függvényében a tudatosan felvállalt vallásosság valószínűsíti azt, hogy az egyén által vallott, megélt értékek is ennek megfelelően alakulnak, nem mondanak ellent a vallásos meggyőződésnek (Földvári, 2004). Viszont a vallásosság és az értékek a tudatosság szempontjából eltérőek is lehetnek, mivel az értékrendszer a primér szocializáció során szinte észrevétlenül internalizálódik, valamint kulturálisan meghatározott, a vallásosság ezzel szemben sokkal inkább kognitív természetű, gyakorlatban így a tudattalan vallásosságot szinte teljes mértékben ki lehet zárni. Ebben az értelmezésben az értékeink stabilabbak, és a vallásossághoz képest nehezebben változnak (Földvári, 2004). Az értékek és a vallásosság kvázi egymást átfedő jelenségek, egyfajta valószínűségi kapcsolat fedezhető fel közöttük, vagyis egyfajta vallásosság, bizonyos fajta értékrendet valószínűsít (Inglehart, 1997).

Mivel nagyon szorosan összefüggő jelenségről beszélünk, így a kutatásomban is ezeket egymással való kapcsolatukban vizsgálom. Mindezt egy specifikus életszakaszban, azaz a tinédzserkorban, így a következőkben a vallási értékek és a fiatalok kapcsolatához nyújtok egy pár elméleti fogódzót.

Vallási értékek és a fiatalok

A vallásosság és a fiatalok kérdéskörénél nem alaptalan azt a kérdést feltenni, hogy fiatalok, tizenéves korosztály körében beszélhetünk-e egyáltalán kialakult vallási képzetekről, illetve hitelvekről?

Az tényként jelenhet meg előttünk, hogy a vallásosság kialakulása és annak továbbfejlődése egy hosszas lélektani folyamat, így vallásos elköteleződésről gyermekkorban még nem beszélhetünk. (Sárik, 2016). A kamaszkor viszont az az időszak, amikor felmerülnek az élet jelentős kérdése az egyénben, ebben az időszakban kezdenek a vallásos képzetek is kialakulni, a családtól és kortársaitól elhatárolódott fiatal kezdi tisztázni, illetve meghatározni spirituális nézeteit, értékrendjét meghatározni, valamint megalapozni viselkedésének erkölcsi vonatkozásait (Schneider, 2004). Egyes kutatók szerint főként a fiatalkorban a vallással kialakult viszony az esetek nagyrésztében csak kismértékben változik (Rosta, 2011).

Más szerzők ellentmondanak vagy esetenként árnyalják ezt az állítást, hiszen szerintük egy-egy életszakaszban más-más tartalmakat mutat fel az egyén vallásossága, ezek szakaszonként elkülöníthetőek egymástól, más-más struktúrával rendelkeznek, más-más értelmezési keretet adnak az életszakaszok adott égető kérdéseinek. (Siba, 2008).

Fowler hatlépcsős modelljében a vallásos érettséget az életkori fejlődéssel köti össze. A fiatalok, tinédzserek szintjén, azaz a szintetikus-konvencionális szinten jelenik meg az absztrakció képessége, míg az előzőszakaszokban Isten emberi képmásként van jelen, addig ebben a szakaszban az istenkép, az énkép is árnyaltabbá válik. A tinédzser ebben a szakaszban a hitet készen kapott rendszerként szemléli, nem bontja ezt fel analitikus módon, nem értelmezi újra, reflexív-emocionális attitűd jellemzi (Fowler, 1981). A fiatalkorban aligha beszélhetünk a vallásosság, s ezzel egyidőben az erkölcsiség maximális érettségi szintjéről, a vallás itt nem a maga univerzális teljességében jelenik meg, hanem egy adott közösségben rájuk szabható megnyilvánulási formaként. Ennek értelmezése érdekében fontos figyelembe venni az ifjúsági korszakváltás jelentőségének megnövekedését is, az ifjúsági életszakasz kitolódását, ebben a szakaszban megjelenő felnőttiségre utaló kompetenciákat is. (Földes, 2006). Úgy ahogyan a vallásosság, az értékrend és az erkölcsösség is specifikus változóként jelennek meg a fiatalok életében. Kutatásomban a fiatalok értékrendjére is kitérek, valamint ennek a vallásossággal és erkölcsösséggel való kapcsolódási pontjára, ezekre a későbbiekben részletesebben olvashatunk.

Kutatás módszertana

A kutatás az észak-erdélyi és székelyföldi magyar középiskolások önkéntességi hajlandóságát és önkéntes motivációit, vallásosságát, iskolán kívüli tevékenységét, illetve karrierpályáját vizsgálja kvantitatív módszereket alkalmazva. A megyei tanfelügyelőségi nyilvántartások alapján Erdély szinten összeállítottunk egy 1293 osztályból álló adatbázist, melyből véletlenszerű mintavétel logikáját követve 80 osztályt választottunk ki, melyből végső soron 51 osztályt sikerült lekérdezni az adatfelvétel során. Véletlenszerű mintavételkor figyelembe vettük azt, hogy a kapott minta területileg és iskola nyelvére legyen reprezentatív. Ennek függvényében Erdélyt négy területre osztottuk, Székelyföld, Észak-Erdély, Partium és Dél-Erdély. Ugyanakkor figyelembe vettük azt is, hogy a mintába bekerüljenek szín-magyar iskolák, valamint kétnyelvű iskolák is. A mintavételi egységet az osztályok, az elemzési egységet pedig maguk a diákok képezik.¹

A kutatás célja részben leíró, részben pedig magyarázó jellegű.

A kutatás alapvetően kvantitatív, deduktív logika mentén halad. A hozzákapcsolódó kérdéstömbök egy kérdőíves panelkutatás részei. Az adatfelvétel három fázisban történt, összesen 51 osztály került lekérdezésre, melyből 16 reál, 11 humán, 8 vokacionális, 12 műszaki profilú középiskolai osztály volt illetve 4 professzionális, szakiskolai osztály.

A *Középiskolások önkéntességi hajlandóságának vizsgálata* során a mintegy 1107 főből álló, középiskolások által kitöltött kérdőív három olyan kérdéstömböt tartalmazott, melyeket felhasználtunk az elemzés során:

- Az első rész az önkéntesek szocio-demográfiai adataira kérdez rá, mint: nem, iskola, állandó lakhely, szülők legmagasabb iskolai végzettsége, foglalkozása, munkaerő-piaci helyzete, a családi háttér jellemzői, végül pedig az anyagi háttérre vonatkozó kérdések.

---

¹ A kérdőívből az önkéntesség, illetve az iskolán kívüli tevékenységek kérdéstömböket előzetesen feldolgoztuk, ebből megjelent publikációk:

Rusu Szidónia: Önkéntességi mintázatok az észak-erdélyi és székelyföldi középiskolások körében. In: Erdélyi Társadalom, XIII. Évfolyam, 2.sz., 2015/2

Olaru Iulia: Az árnyékoltatás vizsgálata az észak-erdélyi és székelyföldi középiskolások körében. In: Erdélyi Társadalom, XIII. Évfolyam, 2.sz., 2015/2

- A kérdőív második része a vallásosság mérésére szolgál. A hit, a gyakorlat és az erkölcsi normák dimenziói mentén haladva a kérdéstömb a következőkre kérdez rá: a kérdezett felekezeti hovatartozása, templomba járás, imádkozás gyakorisága, miben hisz a kérdezett, mennyire tart helyesnek bizonyos cselekvéseket és mennyire fontosak a számára bizonyos értékek

Kutatásom során egy leírást, átfogó képet szerettem volna alkotni az erdélyi középiskolások vallásosságáról, figyelembe véve a vallásosság dimenzióit. Ehhez a legfőbb kutatási kérdésem az, hogyan néz ki az erdélyi fiatalság a vallásosság tekintetében? Miben hisznek és miben nem? Illetve ezek a vallásossági dimenziók (mint hit, rituálék, gyakorlatok, erkölcsi tételek) hogyan kapcsolódnak össze az értékrendjükkel? A kérdések megválaszolása előtt lényeges egy általános képet látni arról, hogyan néz ki a vizsgált populáció.

Minta általános leírása

Mintánkban összesen 1108 magyar középiskolás diák került be, mely a következő táblázatban megjelenített szocio-demográfiai adatok alapján írható le:

Nemek	Fiú	458 fő (41,3%)
	Lány	633 fő (57,1%)
Osztály	IX	26%
	X	28,1%
	XI	22,5%
	XII	22%
Osztály profil	reál	32,7%
	humán	25,2%
	professzionális	25%
	teológia	11,8%
	vokacionális	5%
Állandó lakhely	város	44,1%
	községközpont	12,8%
	falu	39,8%
Családi háttér	szülők együtt élnek	81,7%
	szülők külön élnek, egyikük nevel	10,7%
	csak egyik szülő él	4,1%
	egyik szülő sem él	0,4%
	más	1,3%
Apai iskolai végzettsége	4 osztály, vagy kevesebb	0,5%
	5-8 osztály	5,3%
	szakiskola, érettségi nélkül	28,9%
	középiskola érettségivel	39,9%
	egyetem, főiskola	15,8%
Anyai iskolai végzettsége	4 osztály, vagy kevesebb	0,5%
	5-8 osztály	6,9%
	szakiskola, érettségi nélkül	23,3%
	középiskola érettségivel	38,4%
	egyetem, főiskola	23%
Családi jövedelem	alapvető szükségletekre sem elegendő	1,4%
	alapvető szükségletekre elegendő	5,3%
	elfogadhatóan élünk	26,6%
	meg tudunk vásárolni drágább dolgokat	52%
	meg tudunk vásárolni mindent	45%

1. Táblázat: A vizsgált minta főbb társadalomstatistikai jellemzője

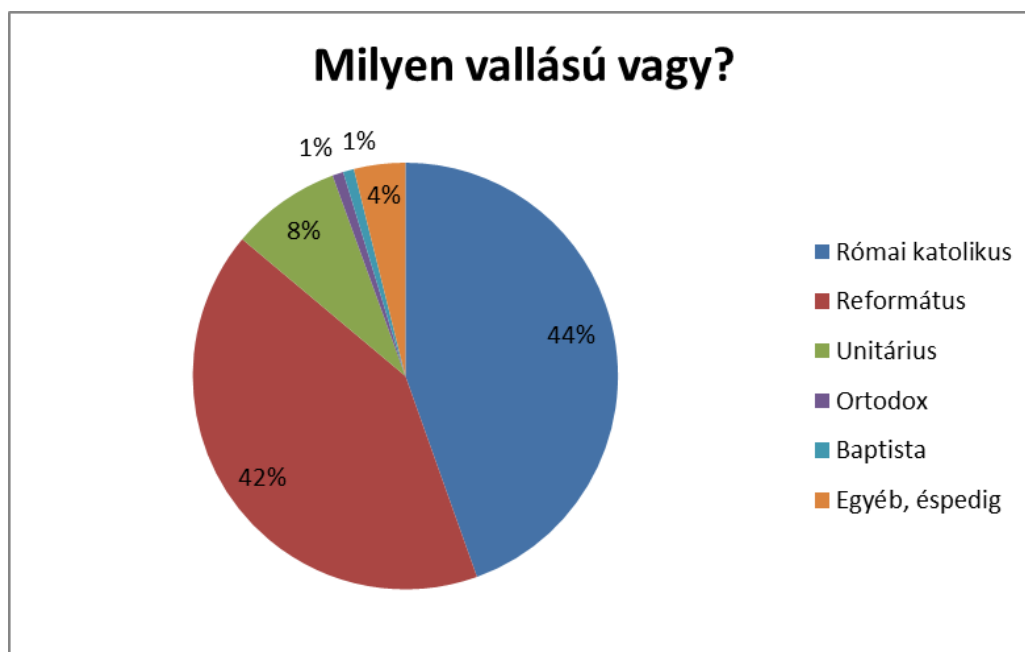
A nemi eloszlás tekintetében a lányok vannak többségben a mintánkban, 57,1 százalékos arányban. A mintába bekerült középiskolások 26 százaléka jár kilencedik osztályba, 28,1

százaléka tizedikbe, illetve 22,5 tizenegy, 22 százalék pedig tizenkettedik osztályba. Az osztályprofil szerint a válaszadók közül a legtöbben reál osztályba járnak, humán és professzionális osztályokba a válaszadók egynegyede, teológia profilú osztályba pedig 11,8 százalék. A mintába bekerült középiskolások több, mint nyolcvan százalékának a szülei együtt élnek. A szülők iskolai végzettségét figyelembe véve az anya és az apa végzettsége nagyjából ugyanazt az eloszlást követi. Mindkét esetben a legtöbbszörnek mindkét szülője középiskolai végzettséggel és érettségi diplomával rendelkezik. A családi jövedelemmel való megelégedettség szubjektív besorolásánál, a válaszadók kevéssel több, mint fele (52 százalék) pozitívan ítélte meg családjának jövedelmét a szükségleteikhez mérten, a *Meg tudunk vásárolni drágább dolgokat is, ha megszorítunk más kiadásokat* válaszlehetőséget jelölték be. További 45 jövedelem szempontjából a szükségletekhez mérten, a legfelső kategóriába sorolta magát, azaz *Meg tudunk vásárolni mindent, amire szükségünk van, megszorítások nélkül*.

Vallásosság a fiatalok körében

A vallásosság a modernizáció következtében átalakult, más értelmet nyert, ugyanakkor egy olyan specifikus csoportban, mint a fiatalok talán egészen érdekes formákat is ölt. Mielőtt különösebb összefüggéseket keresnénk a vallásosság és a szocio-demográfiai ismérvek között, először nézzük meg, hogy a Tomka Miklós által vázolt vallásosság egyes dimenziói hogy néznek ki a középiskolások körében.

A vallásosság kérdéstömbre választ adó 1078 középiskolás az alappopulációhoz és a területi eloszláshoz híven a következő vallási felekezetekhez tartozónak vallja magát:

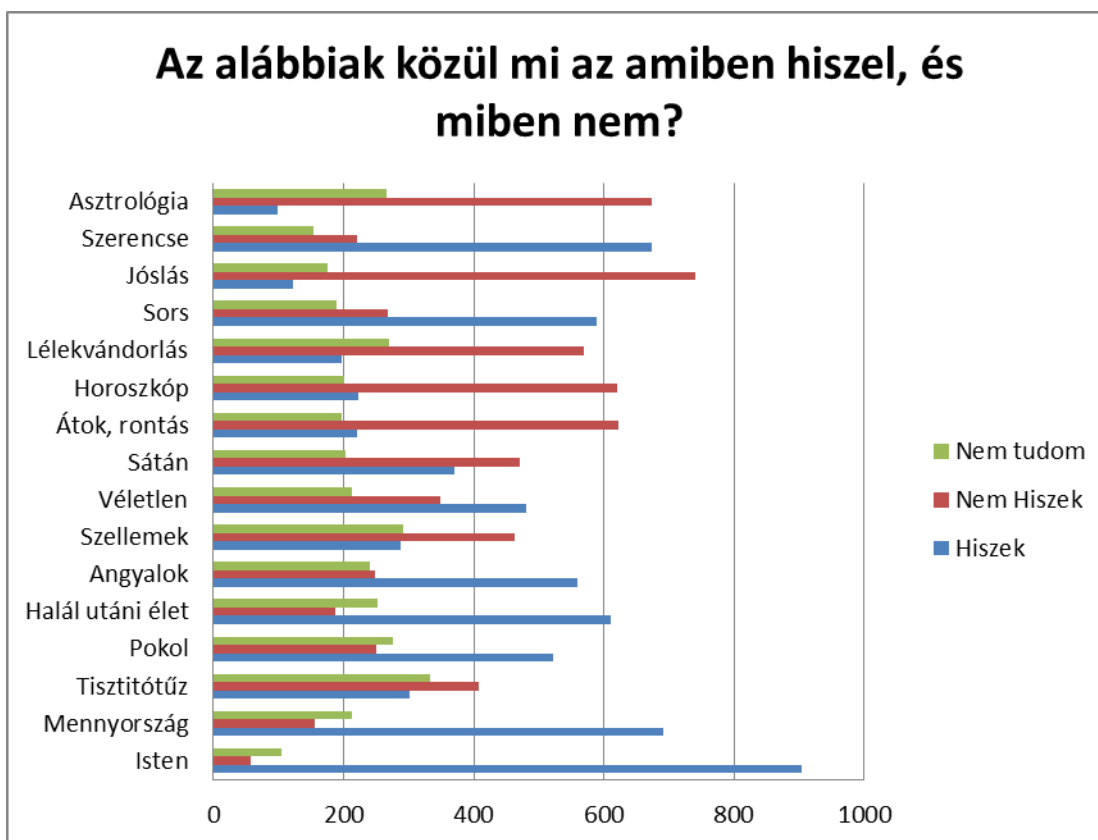

1.Ábra: Vallásfelekezeti hovatartozás szerinti eloszlás

A rituálék gyakorlása, valamint a bennük való részvétel tekintetében diákok majdnem egynegyede (22,2 százalék) csak bizonyos ünnepekkor jár templomba, 32 százalékuk viszont heti gyakorisággal, havonta pedig 16,7 százalék látogatja a templomi szertartásokat. Hetente többször mindössze 8,8 százalék jár, valamint évente 4, ritkábban 8,5 százalék, a soha templomba nem járók aránya pedig 4,8 százalékra tehető.

A szubjektív vallásosság szerinti eloszlás a következőképpen alakult: a mintában szereplők 15,8 százaléka nagyon vallásos, 63,2 százaléka valamennyire, 14,3 százaléka pedig nem vallásos. A valamennyire vallásosság számos más kutatásban „maga módján vallásosság” terminusaiban jelenik meg, ez egyrészt a modernizáció termékének, a vallás intézményesülésének a csökkenésével, valamint a megritkult egyháziassággal is magyarázható (Tomka, 2001). Egyenlő arányban (1,7 százalék) oszlik meg a vallásellenes és a meggyőződéses ateisták száma. A középiskolások 41,4 százaléka minden nap, 16,2 százaléka hetente többször, 11,5 százaléka hetente, 8 százaléka legalább havonta, 4,5 százaléka évente többször, 9,5 százaléka ritkábban, valamint 5,5 százaléka soha nem imádkozik.

Ami a hit dimenzióját illeti, ebben elég világosan megjelenik a különböző vallási elemek kombinációja, vallási fogalmak elmosódása, esetleg jelentőségvesztése. A következő ábra jól szemlélteti ezt:

2.Ábra: Miben hisznek a középiskolások? esetszám szerinti eloszlás

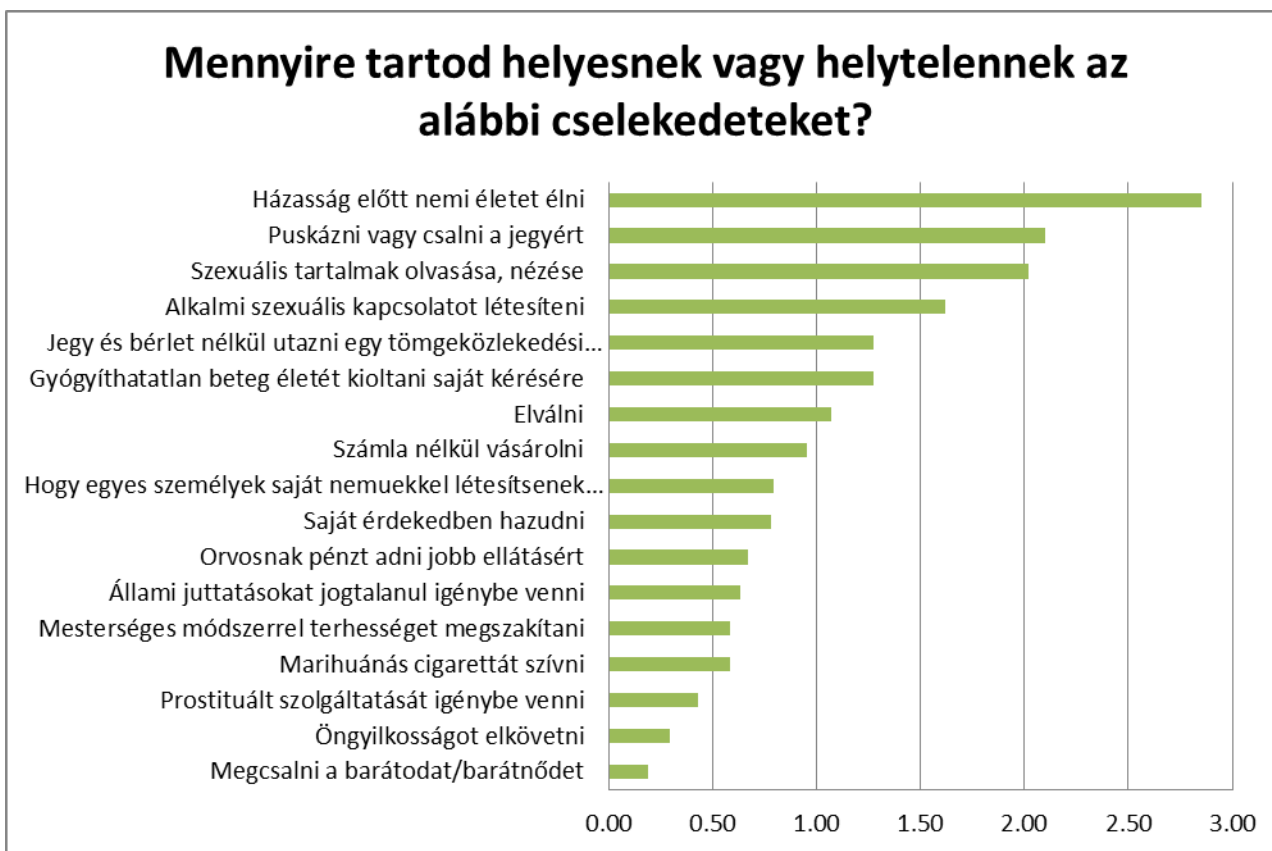
Hogyha összevetjük a vallási felekezethez tartozást, és azt, hogy miben hisznek és miben nem a középiskolások, akkor szignifikáns kapcsolatot (ahol p értéke kisebb, mint 0,05) vélünk felfedezni a mennyország, pokol, tisztítótűz², halál utáni élet tekintetében.

A hit dimenziójának egy másik változója, az, hogy mennyire fontos a kitöltő életében Isten, ezt egy 1-5-ig terjedő skálán jelölhették be, ahol 1 egyáltalán nem fontos, 5 pedig nagyon fontos. Az eloszlások alapján az esetek 4.9 százalékának egyáltalán nem fontos, 7 százalékának nem annyira fontos, 17.4 százalékának fontos is meg nem is, 24.1 százalékának fontos, 43.2 százalékának nagyon fontos Isten az életükben. Ahhoz, hogy ezek a válaszok pontosan mit takarnak a kutatást kvalitatív módszerekkel kellene kiegészíteni.

A vallás által előírt erkölcsi normák dimenziójánál különböző kijelentéseket vettem bele az elemzésbe, amelyek különböző bioetikai és erkölcsi témákat boncolgatnak, mint szerhasználat,

² Érdekességként megjegyzendő, hogy a reformátusok 20.3%-a, a katolikus 70.4 %-os aránya mellett, szintén hisz a tisztítótűzben.

abortusz, eutanázia, szexualitás. A 17 állításnál a kitöltő egy 1-től 5-ig terjedő Likert skálán be kell jelölnie azt, hogy mennyire tartja helytelennek, vagy helyesnek a felsorolt cselekedeteket.³ A következő ábrán ezeknek az itemeknek az átlagait figyelhetjük meg. Minél magasabb átlagpontot kapott egy-egy kijelentés, annál inkább tartják helyesnek, illetve minél alacsonyabbat, annál helytelenebbnek tartják az adott állítást.

3.Ábra: Erkölcsi normák értékítélete alapján történő eloszlás (átlagok)

Az állítások közül átlagban a diákok a leginkább helyesnek a házasság előtti nemi életet, a jegyért való puskázást, illetve a szexuális tartalmak olvasását, nézését, alkalmi szexuális kapcsolat létesítését tartották. Bár fontos megjegyezni azt, hogy az átlagok itt is alacsonyak, egyik sem haladja meg a 3-as átlagpontot. Ugyanakkor leginkább helytelennek tartották a prostituált szolgáltatását igénybe venni, öngyilkosságot elkövetni, valamint megcsalni a barátodat/barátnődet. Ez egyrészt a modernizáció, individualizáció okozta változásoknak is betudható, másrészt annak is, hogy az olyan kérdések, mint házasság, válás, eutanázia,

³ A könnyebb értelmezés érdekében az itemeket újrakódoltam, az 1-es (Helytelennek tartom) 0-ás kódot, míg az 5-ös 4-es kódot kapott (Helyesnek tartom).

mesterséges megtermékenyítés témaköreiben nem érintettek közvetlen módon a tinédzserek, így nehezebb is állást foglalniuk ezekben a kérdésekben.

Az erkölcsiségre, bioetikára vonatkozó kérdéseket összevetettem azzal, hogy mennyire fontos a fiatalok életében Isten, illetve, hogy milyen felekezeti hovatartozásuk van. Az első esetben szignifikáns kapcsolat volt a bioetikai és erkölcsi változók és aközött, hogy mennyire fontos a középiskolás életében Isten, egyetlen kivétellel, éspedig: az *Állami juttatásokat jogtalanul igénybe venni* esetén nem látható a szignifikáns kapcsolat.

Ami a vallásfelekezeti hovatartozást és az erkölcsi normákról alkotott véleményt illeti, szignifikáns kapcsolat alakult ki a következő esetekben:

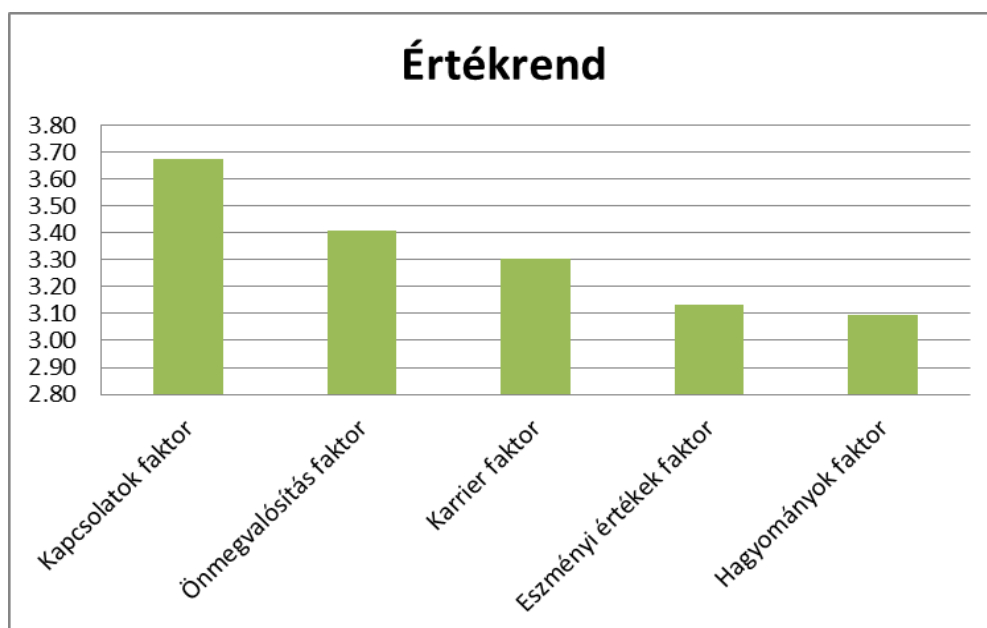
Szignifikáns kapcsolat van aközött az állítás, hogy *Egyes személyek saját nemüekkel létesítenek szexuális kapcsolatot* és hovatartozás között. A református, római katolikus, illetve az unitárius fiatalok körülbelül fele tartja teljes mértékben helytelennek ezt, míg az egyéb felekezetűek (baptista, pünkösdisták és a többi) átlagosan háromnegyede tartja teljesen helytelennek ezt a cselekvést. Szignifikáns kapcsolat van továbbá a *Mesterséges módszerrel terhességek megszakítani* és a vallási hovatartozás között, szintén protestáns és neoprotestáns egyházi felbontásban, ugyanígy a válással sem értenek egyet az utóbbi felekezetekhez tartozók. Az öngyilkosságot leginkább a római katolikus fiatalok (75,1 százalék), valamint az egyéb felekezethez tartozók (89,7 százalék) ítélik el a legnagyobb mértékben. A többi kijelentés tekintetében a felekezeti hovatartozás nem számított szignifikánsan befolyásoló tényezőnek.

Értékrend és vallásosság

Az értékrendet egy Likert skálán mértük, ahol 23 itemet soroltunk fel, a Család alapítástól kezdve, egészen a szakmai érvényesülésig, vagy éppen a materiális értékekig. A könnyebb elemzés érdekében ezeket az értékeket Faktorokba sűrítettem, így a faktorelemzés alapján a következő érték kategóriák a legfontosabbak a középiskolások számára: Elsőként a *Karrier* faktort nevezzük meg. Az ide tartozó itemek a következők: Mindig megszerezni, amit kívánsz, megvenni, amit akarsz, Pénz, Mindig elérni kitűzött céljaidat, Szakmai érvényesülés, Vezetésre és döntésre való jog, Munka. A második faktor a *Kapcsolatok* nevet kapja, ide az igaz barátság, jó viszonyban lenni az emberekkel, család, szerelem és békés

világ itemek tartoznak. Harmadik faktorként az *Eszményi értékek* faktort határozhatjuk meg, ide a közösségi problémákkal való foglalkozás, szépség világa, segíteni másokon és változatos élet értékek kerülnek. A Negyedik faktor, a *Hagyományok* elnevezést kapja, ide a hagyományok, szokások, magyarság és vallás, spiritualitás értékei kerülnek. Végül az ötödik és egyben utolsó csoport az *Önmegvalósítás* nevet kapja, ide a személyes szabadság, erkölcsösség, önmegvalósítás és megbecsülés értékei illeszkednek.

A következő ábra jól szemlélteti azt, hogy a középiskolások ezen értékkategóriák alapján milyen sorrendet állítanak fel:

4.Ábra: Értékrend a középiskolások körében (átlagok)

A legfontosabb számukra a kapcsolatok, majd az önmegvalósítás. Legkisebb átlagpontot a hagyományok csoportba tartozó értékek kapták, bár fontos megjegyezni azt, hogy ezek az értékátlagok nem tértek el lényegesen egymástól.

Ami az értékeket és a vallásosságot érinti, Istenben való hit, templomba járás gyakorisága és a szubjektív vallásosság kérdésekkel vettem össze a faktorokba rendezett értékeket. Szignifikáns kapcsolat és korreláció ($p < 0,01$) figyelhető meg az eszményi értékek, valamint a hagyományok és aközött, hogy mennyire fontos a középiskolások életében Isten. Minél fontosabb a fiatal életében Isten, annál nagyobb átlagpontokat kaptak ezek az értékek is.

A templomba járás gyakorisága, valamint a hagyományok, eszményi értékek és a kapcsolatok faktorok közötti korrelációs kapcsolat negatív irányú, a hagyományok tekintetében

jelentősen erős. Erre magyarázatként szolgálhat a modernizáció okozta kiszélesedése az egyháznak, a hagyományok, vallásosság tekintetében.

A szubjektív hit és a hagyományok tekintetében szintén egy erősen negatív irányú korrelációs kapcsolatot fedezhetünk fel, amely szintén a modernizáció okozta vallási változásokra szolgál magyarázatként.

Következtetések

Kutatásom során egy leíró képet szerettem volna alkotni a középiskolások vallásosságáról különböző dimenziók mentén. Ugyanakkor a vallásosság és értékrend közötti kapcsolat bemutatására is törekedtem.

Következtetésként elmondható az, hogy az erdélyi fiatalok életében, bár más jelleggel és más kereteket öltve, a vallásosságnak fontos szerepe van a mindennapi életükben. Bár az életszakaszuknak megfelelően még nincs kialakulva egy jól körülhatárolt, véglegesnek mondható kép a vallás, spiritualitás tekintetében. Fontos tényező a modernizáció okozta fellazulása az egyházi kereteknek, amely egyez értékek és vallásgyakorlatok közötti kapcsolatban is visszaköszön, mint a hagyományok fontossága vagy kevésbé fontos tényezőként való megjelenése, illetve a szubjektív vallásosság között.

Természetesen a kutatás továbbgondolást is igényel, valamint kvalitatív módszerekkel, mint interjúk, fókuszcsoportos beszélgetések kiegészítését, viszont jól hasznosítható az egyházi ifjúsági munkában, a célcsoport megismerése érdekében.

Felhasznált irodalom

- Christopher, A.L. (1984): Religious attitude and practice: the relationship with obsessionality, *Person Individual, Differences*, Vol. 19. No. 2 105-108.
- Fowler, J. W. (1981): *Stages of faith: the pschicology of human development and quest for meaning*. Harper and Row.San Francisco
- Földes, P. (2006): *Végtelen gyermekkor –Taní-tani*, 2005/2006-os tanév 3. szám.
- Földvári, M. (2004): *Vallásosság és értékrend együttjárása a magyar társadalom generációiban*. PhD értekezés.Budapest
- Hankiss, E. (1998): *Az emberi kaland, Egy civilizáció elmélet vázлата*. Helikon Kiadó. Budapest.
- Huntington, S. (1998): *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*.
- Inglehart, R. (1997): *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princenton University Press.Princenton
- Rokeach, M. (1968): *Beliefs, Attitudes, and Values*. Jossey-Bass. San Francisco
- Rosta, G. (2011): *Vallásosság a mai Magyarországon*, *Vigília*. 2011/10. 76. évfolyam uo. 95. oldal
- Sárik, E.K. (2016): *Vallásosság, értékrend, ifjúság*. Pécs
- Schneider, B. (2004): *The importance of Religion in Adolescents' Lives*. Catholic Education.
- Siba, B. (2008): *Isten és élettörténet, A naratív identitással kapcsolatos kutatási eredmények gyakorlati teológiai jelentősége*. Budapest.
- Szabó, K. (2006): *Fiatalkori vallásosság és korai kötődés. Hit és élet a felnőttkor küszöbén*. Új Ember Kiadó. Budapest
- Thung, M. (1985): *Exploring the new religious consciousness*. Free University Press. Amsterdam.
- Tomka, M. (2001): *Hagyományos (vallási) értékek a modern társadalomban*, *Educatio*, 2001/3. 419-433.

